

Asia: VN/18505/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle digitaalista henkilöllisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi

Kommentit esityksen tavoitteista ja ehdotetuista ratkaisuksista yleisesti

Kommentit yleisesti esityksen tavoitteista ja ehdotetuista ratkaisuksista

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua digitaalista henkilöllisyyttä koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta ja esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Nyt käsillä olevalla hallituksen esitysluonnoksella on tarkoitus mahdollistaa digitaalinen henkilöllisyystodistus ja digitaalista asiointia tukevat mobiilisovellukset. Digitaalinen henkilöllisyystodistus toimisi henkilöllisyyttä osoittavana asiakirjana. Lisäksi esityksessä huomioidaan vaihtoehtoinen tunnistusväline sellaisille henkilöille, jotka eivät halua tai voi käyttää mobiilisovellusta. Jatkovalmistelussa on huomioitava, että uudet käytännöt ja välineet eivät saa vaikeuttaa minkään kuluttajaryhmän mahdollisuuksia hyödyntää palveluita.

Kuluttajaliitto kannattaa lähtökohtaisesti lakiehdotuksella tavoiteltuja muutoksia. Digitaalisen henkilöllisyystodistuksen mahdollistaminen ja digitaalisen asioinnin edistäminen helpottaa monen kuluttajan asioiden hoitamista ja siten arkea. Käyttöönoton on kuitenkin aina perustuttava henkilön vapaaehtoisuuteen.

Hallituksen esitysluonnosta on kommentoitu tarkemmin lausuntopalveluiden alaotsikoiden alla.

Kommentit digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta

On hyvä lähtökohta, että digitaalinen henkilöllisyystodistus on maksuton ja Kuluttajaliitto toivoo, että tästä pidetään kiinni jatkovalmistelussa. Huomattava on kuitenkin, että vaikka itse digitaalinen henkilöllisyystodistus on maksuton, edellyttää sen käyttöönotto voimassaolevaa passia tai

henkilöllisyystodistusta, jotka ovat maksullisia. Esityksessä arvioidaan, että digitaalisen henkilöllisyystodistuksen aiheuttamat kustannukset siirtyvät passin ja henkilökortin hintaan. Näin ollen on jossain määrin harhaanjohtavaa sanoa, että digitaalinen henkilöllisyystodistus olisi maksuton, kun hinta tosiasiaassa maksetaan kasvaneena hintana muualla. Mitä vähemmän suoria tai epäsuoria kustannuksia käyttöönotosta aiheutuu, sitä matalampi on todennäköisesti käyttöönoton kynnys. Tämän vuoksi on syytä huolehtia, ettei kustannuksia siirry käyttäjälle muuta kautta tai kulut pysyvät mahdollisimman alhaisina.

Kuluttajaliitto näkee parannuksena kuluttajien asemaan esimerkiksi sen, että käyntiasioinnissa kuluttaja voi digitaalisen henkilöllisyystodistuksen kautta itse tietoja rajaamalla näyttää elinkeinonharjoittajalle asiointitilanteeseen sopivan määrän tietoja itsestään. On kannatettavaa, että esimerkiksi kaupan kassalla ikää todistettaessa, ei tarvitsisi esittää henkilötunnusta tai vastaavia henkilötietoja, jotka eivät ole kyseisessä asiointissa tarpeellisia. Kuluttajia on autettava hahmottamaan, mitkä tietosarakkeet ovat tarpeellisia missäkin asiointitilanteessa.

On erinomaista, että hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa tunnistetaan tarve kuluttajille kohdennetulle viestinnälle muutoksista. On syytä varmistaa, että etenkin käyttöönottovaiheessa kuluttajille on saatavilla riittävästi viranomaisneuvontaa.

Kommentit ulkomaalaisen digitaalisesta asiointivälineestä

-

Kommentit luonnollisen henkilön tunnistusvälineestä

On hyvä, että niiden henkilöiden, jotka eivät kykene tai halua käyttää mobiilisovellusta, tunnistautumiseksi suunnitellaan vaihtoehtoisia keinoja. Kuluttajaliitto kiittää esitystä siitä, että se tunnistaa, ettei kaikilla välttämättä ole juuri halua ottaa käyttöön digitaalista sovellusta. Ihmisillä tulee olla valinnanvapaus ottaa käyttöön ne menetelmät, jotka kokevat itselleen hyödylliseksi. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s.80) fyysinen tunnistusväline on tarkoitus luovuttaa ”erityisryhmille”. Erityisryhmä terminä kuulostaa kuitenkin eri asialta kuin henkilöt, jotka eivät halua ottaa käyttöön digitaalista sovellusta. Tätä tulisi selventää jatkovalmistelussa. Erityisryhmien huomioiminen on tärkeää, mutta vielä näiden lisäksi on huomioitava ne, jotka eivät syystä tai toisesta halua tai pysty ottamaan välinettä käyttöön.

Digi- ja väestötietoviraston tiedonantovelvollisuuteen (Laki väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta 69 h §) liittyen olisi hyvä vielä varmistaa, että tunnistusvälineen käytön ohjeistuksen yhteydessä huomioidaan laitteen turvallinen käyttö ja säilytys. Olisi hyvä myös varmistaa, että käytön tukea olisi saatavilla myös luovutuksen jälkeen.

Luonnollisen henkilön fyysinen tunnistusväline soveltuisi rajoitetummin kuin digitaalinen henkilöllisyystodistus, jättäen ulkopuolelle esimerkiksi yksityiset palvelut. On kannatettavaa jatkovalmistelussa pohtia keinoja, joilla myös fyysisen tunnistusvälineen käyttöä voitaisiin mahdollistaa yksityisissä digipalveluissa.

Kommentit ehdotetusta toimintamallista ja viranomaisten tehtävistä palveluiden tuottajina

-

Esitysluonnokseen sisältyvät säädösehdotukset ja niiden perustelut

Kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta sekä esitetystä sääntelystä yleisesti

-

Kommentit ehdotuksesta Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista annettavaksi laiksi

-

Kommentit ehdotuksesta digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta annettavaksi laiksi

-

Kommentit muuhun ehdotettavaan lainsäädäntöön

-

Kommentit henkilötietojen käsittelyä koskevista sääntelyratkaisuksista sekä tietosuojaa koskevista kysymyksistä

-

Kommentit esityksen perustuslakia ja säätämisyjärjestystä koskevista kysymyksistä

-

Kommentit esityksessä esitetystä alustavasta kilpailuoikeudellisesta arviosta

-

Kommentit muista esitykseen ja sen valmisteluun liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä

-

Vaikutusten arviointi

Kommentit vaikutusten arvioinnista yleisesti

-

Kommentit taloudellisista vaikutuksista

Vaikutukset kotitalouksille: Kuluttajaliitto kiittää, että vaikutusten arvioinnissa on arvioitu älypuhelimien käyttäjämääriä Suomessa sekä määriä mobiililaitteista, joiden suojaustaso riittäisi henkilötodistuksen käyttämiseen. Kuluttajaliitto kuitenkin kiinnittää huomiota, että esimerkiksi Traficomien Viestintäpalvelujen kuluttajatutkimuksen mukaan 89,7 prosentilla suomalaisista on älypuhelin – kääntäen tämä tarkoittaa, että yli puolella miljoonalla suomalaisella ei ole älypuhelin. Tämä on merkittävä määrä ihmisiä, joita ei tule unohtaa taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa. Lisäksi Kuluttajaliitto toivoo, että jatkovalmistelussa ja etenkin palvelun kehityksessä kiinnitetään mahdollisuuksien mukaan huomiota siihen, ettei käyttäjältä edellytetä kaikkein uusinta älylaitetta, jotta mahdollisimman monella olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet ottaa palvelu käyttöön. Uusimpien älylaitteiden korkeat hinnat saattavat johtaa siihen, ettei kaikilla kuluttajilla tosiasiaassa ole varaa näihin laitteisiin.

Kuluttajaliitto kiittää esitysluonnosta siitä, että se kiinnittää huomiota siihen, että taloudellisia vaikutuksia luonnollisiin henkilöihin olisi arvioitava edelleen jatkovalmistelun aikana.

Kommentit vaikutuksista viranomaisten toimintaan

-

Kommentit muista yhteiskunnallisista vaikutuksista ja ympäristövaikutuksista

-

Millaisia vaikutuksia ehdotetulla sääntelyllä olisi oman organisaationne tai toimialanne näkökulmasta?

-

Kohdennetut kysymykset vaikutusten arvioinnin tarkentamiseksi jatkovalmistelun aikana (lausunnonantaja voi valita itselleen soveltuvat teemat)

Julkishallinnon toimijoita pyydetään arvioimaan, millaisia määräraha-vaikutuksia (esimerkiksi järjestelmäkustannuksia tai henkilöstökustannuksia) esitetyllä lainsäädännöllä ja ratkaisulla arvioidaan olevan organisaatiossa sekä ottamaan kantaa ovatko muutokset hoidettavissa nykyisten määrärahojen puitteissa vai vaativatko ne lisämäärärahoja.

-

Kiellettyä valtiontukea ja kilpailuneutraaliteettia koskevia kysymyksiä on käsitelty valmistelun aikana, mutta näitä kysymyksiä ei ole kyetty arvioimaan tyhjentävästi. Miten arvioisitte näitä kysymyksiä ja miltä osin esitettyä arviota olisi erityisesti tarkennettava? Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksilla olevan kilpailulle sekä olemassa olevien että tulevaisuudessa kehittyvien palveluiden näkökulmasta?

-

Vastaavatko suunnitellut ratkaisut asiointipalveluiden tarpeeseen?

-

Miten arvioitte ehdotusten vaikuttavan tunnistuksen hyödyntäjien toimintaan, esimerkiksi asiointipalveluiden tarjoajiin? Onko ehdotuksella vaikutuksia esimerkiksi sähköisen tunnistamisen käyttöön, liiketoiminnan kannattavuuteen tai investointien tarpeeseen?

-

Millaisia teknisiä toteutuksia tai hankintoja digitaalisen henkilöllisyystodistuksen ja/tai ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen hyödyntäminen osaltanne tai toimialallanne edellyttäisi sähköisessä ja/tai käyntiasioinnissa? Miten tämä vertautuu tunnistuspalveluiden ostoon luottamusverkoston toimijoilta?

-

Mitä vaikutuksia digitaalisen henkilöllisyystodistuksen ja/tai ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen tarjoamisella yksityisen sektorin käyttöön on nykyiseen tunnistuspalveluiden hankintaan luottamusverkoston palveluntarjoajilta?

-

Onko esityksellä vaikutuksia uusien yksityisen sektorin tunnistusvälineiden tai -palveluiden tarjonnan syntymiseen luottamusverkostossa tai sen ulkopuolella?

-

Millä tavoin arvioitte esitettyjen ratkaisujen vaikuttavan nykyisten vahvan sähköisen tunnistamisen palveluntarjoajien liiketoimintaan? Onko tähän vaikutusta sillä, missä määrin ja kuinka kauan palveluntarjoajille maksettaisiin tunnistustapahtumista julkisen sektorin palveluihin tai sillä, onko digitaalinen henkilöllisyystodistus luottamusverkostotoimijoiden hyödynnettävissä maksutta?

-

Millä tavoin arvioitte ehdotusten vaikuttavan ulkomaisiin yrityksiin ja asiointipalveluihin?

-

Miten esitetyt ratkaisut ja ehdotettava sääntely vastaavat erityisryhmien tarpeisiin erilaisissa asiointitilanteissa? Onko yhdenvertaisuus otettu riittävästi huomioon?

-

Arvioitteko, että hankkeessa esitetty ratkaisu parantaa alle 15-vuotiaiden mahdollisuuksia sähköiseen asiointiin? Mahdollistavatko ratkaisut sen, että asiointipalvelut voivat halutessaan huomioida palvelussaan henkilön iän? Onko alaikäisten asiointimahdollisuuksien mahdollisella laajenemisella vaikutuksia asiointipalveluiden tuottamiseen?

-

Millä tavoin arvioitte, että esitys vaikuttaa ulkomaalaisten henkilöiden mahdollisuuksiin käyttää asiointipalveluita Suomessa tai ennen maahan saapumista? Millaisia vaikutuksia esityksellä on työntekijöiden liikkuvuuteen?

-

Onko tietoturvallisuutta ja tietosuojaa koskevat kysymykset mielestänne otettu riittävästi huomioon esitetyissä ratkaisuissa ja ehdotetussa sääntelyssä?

-

Muut kommentit

-

Meriranta Emmi
Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry